

Wyrok z dnia 2 września 1999 r.

I PKN 234/99

Odsetki ustawowe za niewypłacenie w terminie twórcy projektu wynalazczego wynagrodzenia przewidzianego w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych (Dz.U. Nr 83, poz. 374) przysługują za okresy opóźnienia przypadające po dniu wejścia w życie tego rozporządzenia.

Przewodniczący: SSN Józef Iwulski, Sędziowie: SN Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca), NSA Bogusław Gruszczyński.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 2 września 1999 r. sprawy z powództwa Włodzimierza M., Kazimierza G. i Włodzimierza S. przeciwko Przedsiębiorstwu Państwowemu Kopalni Węgla Brunatnego „B.” w R. o zapłatę, na skutek kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 17 grudnia 1997 r. [...]

1) o d d a l i ł kasację,

2) zasądził od powodów Włodzimierza M., Kazimierza G. i Włodzimierza S. ma rzecz strony pozwanej Kopalni Węgla Brunatnego „B.” S.A. w R. (poprzednio Przedsiębiorstwa Państwowego Kopalnia Węgla Brunatnego „B.” w R.) kwoty 500 (pięćset) złotych od każdego z nich tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Pełnomocnik powodów wniósł kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 17 grudnia 1997 r. w części - jak to określił - dotyczącej oddalenia powództwa. Jest to budzące zastrzeżenia określenie zakresu zaskarżenia, skoro zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w punkcie pierwszym zmienił zaskarżony apelacją powoda wyrok Sądu pierwszej instancji przez określone podwyższenie zasądzonych kwot, a w punkcie drugim oddalił apelację w pozostałej części. Pomimo niedokładności kasacji we wskazaniu zaskarżonej części wyroku nie nasuwało wątpliwości to, że cho-

dziło o oddalenie apelacji powodów (punkt 2 wyroku) i w takim zakresie kasacja została rozpoznana.

Co do podstaw kasacji, to powołano w niej zarówno naruszenie prawa materialnego (art. 393¹ pkt 1 KPC), jak i naruszenie przepisów postępowania (art. 393¹ pkt 2 KPC). Jednakże tylko w zakresie pierwszej podstawy zarzuty zostały przedstawione w sposób wystarczająco skonkretyzowany przez wskazanie przepisów, które zdaniem skarżącego, zostały naruszone. Nie ma natomiast takiej niezbędnej konkretyzacji zarzutów co do drugiej z powołanych podstaw. W tym zakresie kasacja, nie wskazując jakiegokolwiek naruszonego przepisu postępowania, ograniczyła się do powołania samej podstawy kasacji przewidzianej w art. 393¹ pkt 2 KPC. Także w uzasadnieniu kasacji nie przedstawiono zarzutu, który odnosiłby się do naruszenia określonego przepisu postępowania przez Sąd Apelacyjny w Łodzi, orzekający wyrokiem z dnia 17 grudnia 1997 r. W tym przedmiocie kasacja powołała się bowiem na to, że w wyroku Sądu Wojewódzkiego z dnia 11 sierpnia 1994 r. błędnie zostały potraktowane czynności powodów dotyczących zrezygnowania przez nich z należnego im wynagrodzenia od OGWB w W., które zostało zlikwidowane z dniem 3 grudnia 1988 r. Nie oceniając merytorycznie tego zarzutu, przedstawionego bez odniesienia do jakiegokolwiek przepisu postępowania, a nawet bez odniesienia do zaskarżonego kasacją wyroku trzeba zauważyć, że zarzut ten na pewno nie wskazuje na zaistnienie jednej z sytuacji powodującej nieważność postępowania, o których mowa w art. 379 KPC.

Stosownie zatem do art. 393¹¹ KPC rozpoznaniu podlegała podstawa kasacji zawierająca zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego, natomiast Sąd Najwyższy nie rozpoznawał sprawy pod kątem naruszenia przepisów postępowania, wobec braku takich zarzutów w kasacji i wobec niestwierdzenia nieważności postępowania podlegającej rozważeniu z urzędu.

W zakresie podstawy z art. 393¹ pkt 1 KPC kasacja przedstawiła zarzuty naruszenia następujących przepisów:

1. art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości (w brzmieniu tekstu jednolitego: Dz.U. z 1984 r. Nr 33, poz. 177) poprzez przyjęcie wymagalności roszczenia w dacie 1 stycznia 1989 r., w której pozwana Kopalnia nie miała osobowości prawnej.
2. § 23 ust. 3 załącznika do Zarządzenia Ministra Kierownika Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń z dnia 31 stycznia 1986 r. w sprawie zasad obliczania

efektów stanowiących podstawę do ustalania wysokości wynagrodzeń za pracowni-
cze projekty wynalazcze (M.P. Nr 12, poz. 87) przez błędne zastosowanie;
3. art. 99 ust. 1 ustawy o wynalazczości przez nie zastosowanie,
4. § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego
rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych (Dz.U. Nr 83, poz. 374) przez
jego błędną wykładnię.

Sąd Najwyższy nie podzielił żadnego z powyższych zarzutów kasacji, mając
na względzie, co następuje:

Ad 1) Wskazany w kasacji art. 124 ust. 1 ustawy o wynalazczości stanowił, że
przepisy ustawy dotyczące jednostek gospodarki uspołecznionej stosuje się do ta-
kich jednostek będących osobami prawnymi, jak również odpowiednio do państwo-
wych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej oraz do or-
ganizacji zawodowych, spółdzielczych, stowarzyszeń i innych organizacji społecz-
nych w zakresie ich działalności gospodarczej i naukowej.

Naruszenia tego przepisu – jak wynika z uzasadnienia kasacji – powodowie
upatrują w tym, że zaakceptowane w zaskarżonym wyroku ustalenie wymagalności
należnego powodom wynagrodzenia od pozwanej Kopalni na dzień 1 stycznia 1989
r. poprzedziło uzyskanie osobowości prawnej przez pozwaną, co nastąpiło dopiero
23 maja 1989 r. Według stanowiska powodów ich wynalazek został zastosowany w
dniu 1 marca 1988 r. w ramach działalności gospodarczej Ogólnokrajowego Gwa-
rectwa Węgla Brunatnego w W., którego pozwana Kopalnia była tylko jednym z za-
kładów. Jeżeli pozwana Kopalnia uzyskała osobowość prawną dopiero po podziale
OGWB w W., to – zdaniem powodów – dopiero od daty uzyskania osobowości praw-
nej mogło być wymagalne roszczenie od pozwanej z taką konsekwencją, że dopiero
od tej daty należy liczyć pięcioletni okres uzyskiwania efektów przez pozwaną z zas-
tosowania wynalazku jako podstawę należnego powodom wynagrodzenia. Zasadni-
czą przesłankę powyższego stanowiska stanowią określone twierdzenia strony po-
wodowej o charakterze (kategorii) ich wynalazku i związanymi z tym konsekwencjami.
Mianowicie, według tych twierdzeń przedmiotowy wynalazek pt: „Zawiesie zestawu
krążników przenośnika taśmowego” obejmował dwie kategorie, to jest zarówno urzą-
dzenie, jak i sposób jego eksploatacji. W konsekwencji czego, nie tylko wykonanie
urządzenia, ale także jego eksploatacja (użytkowanie) powinny być traktowane jako

stosowanie wynalazku, stanowiące podstawę wynagrodzenia należnego wynalazcom. Takie stanowisko nie znalazło jednakże potwierdzenia w toku postępowania przed Sądami rozpoznającymi sprawę w pierwszej i drugiej instancji.

Ograniczając się tu do przedstawienia ustaleń istotnych dla rozpoznawanego zarzutu kasacji należy stwierdzić, że ustalenia zaskarżonego orzeczenia są zasadniczo odmienne od tych, na których zbudowany jest zarzut kasacji. Po pierwsze przedmiotem wynalazku było tylko urządzenie, a zastosowanie tego wynalazku stanowiło jego wykonanie. Nastąpiło to jednorazowo. Jeżeli więc w kasacji przyznaje się, jako okoliczność bezsporną, zastosowanie wynalazku w dniu 1 marca 1988 r., to w konsekwencji ówczesnego jednorazowego zastosowania powstało zobowiązanie podmiotu stosującego do wynagrodzenia za efekty uzyskane przez stosowanie projektu, jak stanowi przepis art. 98 ust. 2 ustawy o wynalazczości. Nie zachodziłaby natomiast, w oderwaniu od zastosowania wynalazku dokonanego w marcu 1988 r., sytuacja stosowania w rozumieniu powyższego przepisu odnoszona do stanu rzeczy zaistniałego dopiero po nadaniu pozwanej Kopalni osobowości prawnej. Nie ma racji kasacja, jeżeli kwestię wymagalności roszczenia powodów wobec pozwanej Kopalni wiąże nie z podstawą prawa do wynagrodzenia (stosowaniem projektu wynalazczego), lecz ze zdarzeniem o charakterze organizacyjno-prawnym. Po drugie, istotne jest tu podkreślenie przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego kasacją wyroku, że wszystkie elementy zastosowania przedmiotowego projektu wynalazczego w marcu 1988 r. miały miejsce w pozwanej Kopalni. Chociaż nie miała ona wówczas odrębnej podmiotowości prawnej, jednakże działała jako wyodrębniony podmiot gospodarczy. Znamienne jest w tym zakresie to - jak podała strona powodowa jako fakt bezsporny – że prawo do patentu za przedmiotowy wynalazek zostało przyznane pozwanej Kopalni „która w tym czasie była jednym z zakładów OGWB w W.”.

Ad 2: W uzasadnieniu kasacji podniesiono, że: „nie występują żadne przesłanki do obliczenia należnego powodom wynagrodzenia w oparciu o przepis § 23 załącznika do zarządzenia MKUPNTiW z dnia 31 stycznia 1986 r. Przepis ten określa wyłącznie sposób obliczenia efektów ekonomicznych uzyskanych w wyniku poprawy jakości wyrobów i urządzeń”. Wynika z powyższego, że rozważany tu zarzut, gdyby był słuszny, to zostałaby zakwestionowana podstawa prawna zasądzonej na rzecz powodów części wynagrodzenia. Chodziło wszak o przyznanie powodom wynagrodzenia z tytułu tzw. efektów niewymiernych lub pozaekonomicznych (wynagrodzenia za efekty ekonomiczne nie obejmuje zaskarżony wyrok) za jednorazowe

zastosowanie dotyczącego konstrukcji wynalazku, a na zasadach odpowiednich do wynagrodzenia za „okres faktycznego stosowania wynalazku w gospodarce społecznej, jednakże nie dłużej niż za okres pierwszych pięciu lat jego stosowania” (art. 99 ust. 1 ustawy o wynalazczości).

Przepis § 23 ust. 1 i ust. 3 powołanego wyżej zarządzenia przewidywał, jak to określono „w wyjątkowych wypadkach”, specjalny określony system obliczenia korzyści użytkowych, które polegają na polepszeniu właściwości użytkowych bez jednakże podwyższenia ceny (ust. 1) oraz wytworzenia maszyn i urządzeń na własne potrzeby produkcyjne w jednostce stosującej projekt (ust. 3). Możliwość zastosowania tego przepisu jako podstawy dla przyznania powodom wynagrodzenia w zakresie efektów „pozaekonomicznych” ich wynalazku stanowiła jeden z zasadniczych problemów spornych między stronami w sprawie. Na kontrowersyjność takiej podstawy prawnej wskazywali między innymi biegli. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego kasacją wyroku przypominał, że zasada zastosowania przedmiotowego przepisu § 23 ust. 3 zarządzenia Ministra Kierownika Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń z dnia 31 stycznia 1986 r. (wynagrodzenie jednorazowe, ale z uwzględnieniem pięcioletniego okresu przewidywanych efektów) została przyjęta w kasatoryjnym wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 24 marca 1995 r. [...]. Na ustalenie wynagrodzenia powodom na zasadach omawianego przepisu powoływali się powodowie (por. pismo procesowe powodów z dnia 26 maja 1997 r.). Wreszcie, przedstawiony w kasacji zarzut pozostaje w sprzeczności ze stanowiskiem powodów wyrażonym w ich apelacji. Mianowicie, w apelacji tej powodowie nie kwestionowali zastosowania tego przepisu co do zasady, lecz jego naruszenia upatrywali w wadliwym przyjęciu w wyliczeniach Sądu Wojewódzkiego jednego z elementów przyjętej metody wyliczenia efektów (stawki wyjściowej) i podnosili potrzebę uwzględnienia dodatkowego współczynnika korygującego (W_1 o wartości 1,7). Sąd Apelacyjny uwzględnił te zarzuty w zakresie odnoszącym się do korekty wyliczonego przez Sąd Wojewódzki świadczenia o jego podwyższenie o wskazany w apelacji współczynnik $W_1 = 1,7$ i odpowiednio do tego w punkcie pierwszym wyroku podwyższył zasądzone na rzecz powodów kwoty.

Tak więc kasacja powodów jest niekonsekwentna w stosunku do ich stanowiska w toku postępowania przed wydaniem zaskarżonego wyroku, jest wewnętrznie niekonsekwentna (skarży co do zasady zastosowanie § 23 powołanego zarządzenia, zapominając o przyznanym prawomocnie wynagrodzeniu na podstawie tego

przepisu), wreszcie jest sprzeczna z interesem powodów, skoro kwestionuje co do zasady podstawę prawną ustalonego na ich rzecz wynagrodzenia. Abstrahując od merytorycznej oceny zarzutu zastosowania omawianego przepisu, należy stwierdzić, że w świetle przedstawionych okoliczności przeszkodę uwzględnienia omawianego zarzutu kasacji stanowiłaby zasada zakazu reformationis in peius (art. 384 KPC w związku z art. 393¹⁹ KPC).

Ad 3: W uzasadnieniu kasacji, odnośnie do zarzutu naruszenia art. 99 ust. 1 ustawy o wynalazczości podniesiono, że już we wcześniejszym kasatoryjnym orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 24 marca 1995 r. wyrażona została ocena co do obliczenia należnego powodom wynagrodzenia, stosownie do § 23 ust. 3 powołanego wyżej zarządzenia z dnia 31 stycznia 1986 r. z uwzględnieniem efektów korzystania w okresie pięciu lat przez pozwaną Kopalnię z wynalazku. Zarzut kasacji, że przyjęta w wyroku z dnia 24 marca 1995 r. zasada obliczania wynagrodzenia narusza art. 99 § 1 ustawy o wynalazczości nie odnosi się zatem – jak to przedstawiono w uzasadnieniu kasacji – bezpośrednio do ustaleń zaskarżonego kasacją wyroku z dnia 17 grudnia 1997 r. Istotnie Sąd Apelacyjny w Łodzi w powyższym wyroku nie rozpatrywał takiej kwestii, gdyż nie została ona objęta zarzutami apelacji. Ponadto należy zauważyć, że kasacja zasadności swego zarzutu nie upatruje w tym, że art. 99 ust. 1 ustawy o wynalazczości został wadliwie zastosowany do ustalonej podstawy faktycznej. Chodzi wszak o ustalenie Sądu pierwszej instancji (niezakwestionowane w apelacji powodów), że przedmiotowy wynalazek obejmował konstrukcję określonego urządzenia, a nie sposób korzystania. Zastosowanie tego wynalazku było jednorazowe, natomiast późniejsze używanie wyrobów wytworzonych według wynalazku nie stanowiło zakresu stosowania wynalazku. Do takiej podstawy zastosowania art. 99 ust. 1 ustawy o wynalazczości nie odnosi się zarzut kasacji, skoro kasacja uważa, że błędne zastosowanie powołanego przepisu wynikało z niepodzielenia odmiennych twierdzeń powodów, którzy: „obstawali przy tym, że ich wynalazek nie obejmuje tylko urządzenia, które produkowała na zlecenie pozwanej inna j.g.u., ale także objęty jest sposób korzystania z niego, ponieważ dopiero on daje efekty i wywodzili, że po myśli art. 99 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości należy im się wynagrodzenie za pięć lat, należne za każdy rok oddzielnie, a nie wynagrodzenie wypłacone jednorazowo”.

Kasacja nie zakwestionowała podstawy faktycznej zastosowania art. 99 ust. 1 ustawy o wynalazczości, natomiast bezzasadnie podstawia pod ten przepis twierdze-

nia powodów o faktach, które nie zostały podzielone w postępowaniu sądowym.

Ad 4: W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny w Łodzi podzielił ocenę prawną Sądu pierwszej instancji, że prawo twórcy projektu wynalazczego do odsetek (ustawowych) za niewypłacenie wynagrodzenia w terminie, na zasadach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych (Dz.U. Nr 83, poz. 374) przysługuje za okresy opóźnienia przypadające po dniu wejścia w życie tegoż rozporządzenia, tj. od 4 października 1991 r.

W kasacji zarzucono, że powyższa ocena nie uwzględnia § 2 pkt 1 (w kasacji błędnie powołano § 2 ust. 1) powołanego rozporządzenia. Stosownie do tego przepisu rozporządzenie stosuje się również do wynagrodzeń za pracownicze projekty wynalazcze zgłoszone przed dniem jego wejścia w życie i spełniające określone warunki. Zarzut kasacji nie jest zasadny. Z powołanego w nim przepisu wynika, że zostało w nim określone zastosowanie nowych przepisów wstecz w stosunku do regulacji dotyczących „wynagrodzeń za pracownicze projekty wynalazcze” (spełniających określone wymagania). Nie ma racji kasacja, chcąc tę wyjątkową regulację o zastosowaniu nowych przepisów wstecz do wynagrodzeń zastosować rozszerzająco także odnośnie odsetek za niewypłacenie wynagrodzenia w terminie. Nie jest dopuszczalna rozszerzająca interpretacja przepisu wyjątkowego w stosunku do określonej w rozporządzeniu zasady jego działania po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia (§ 3).

Z przedstawionych wyżej przyczyn kasacja powodów nie mająca usprawiedliwionych podstaw podlegała oddaleniu stosownie do art. 393¹² KPC.

=====